

Bağımsız Çalışanlar İçin İşsizlik Koruması: Belçika ve Türkiye Örneklerinin Karşılaştırmalı Analizi

Ergün Metin^{1,2}

ÖZET

Bu çalışma, serbest meslek sahiplerine yönelik işsizlik korumasını sosyal güvenlik perspektifinden inceleyerek Belçika’da uygulanan “bridging right” (geçiş hakkı) sistemi ile Türkiye’deki Esnaf Ahilik Sandığı uygulamasını karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada öncelikle Türkiye’de bağımlı ve bağımsız çalışanlar için oluşturulan işsizlik koruma mekanizmaları ele alınmakta, ardından Belçika sosyal güvenlik sistemi içinde yer alan işsizlik sigortası ve serbest meslek sahipleri için geliştirilen geçiş hakkı mekanizması analiz edilmektedir. Çalışma kapsamında söz konusu iki sistem kapsam, yararlanma koşulları, sağlanan haklar ve finansman açısından karşılaştırılmaktadır. Bulgular, Türkiye’de Esnaf Ahilik Sandığı’nın işsizlik sigortasının bağımsız çalışanlara uyarlanmış bir modeli olduğunu, Belçika’da ise serbest meslek sahiplerine yönelik korumanın daha sınırlı ancak kriz dönemlerinde esnek şekilde genişletilebilen bir destek mekanizması şeklinde tasarlandığını göstermektedir. Çalışma, serbest meslek sahiplerinin işsizlik riskine karşı korunmasının giderek önem kazandığını ve sosyal güvenlik sistemlerinin değişen çalışma biçimlerine uyum sağlayacak şekilde yeniden tasarlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik, İşsizlik Koruması, Esnaf Ahilik Sandığı, Geçiş Hakkı.

Unemployment Protection for Self-Employed: A Comparative Analysis of the Belgian and Turkish Models

ABSTRACT

This study aims to examine unemployment protection for the self-employed from a social security perspective, and to conduct a comparative analysis of the ‘bridging right’ system implemented in Belgium and the Artisan Solidarity Fund scheme in Turkey. The research first examines the unemployment protection mechanisms established for dependent and self-employed workers in Turkey, followed by an analysis of the unemployment insurance within the Belgian social security system and the bridging entitlement mechanism developed for the self-employed. Within

¹ İletişim Yazarı: ergun.metin@cbu.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi., Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ORCID: 0000-0003-1997-6196.

(Makale Gönderim Tarihi: 07.03.2026 / Yayın Tarihi:30.09.2026)

Doi Numarası: [10.18026/cbayarsos.1904665](https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1904665)

Makale Türü: Araştırma Makalesi

the scope of the study, the two systems are compared in terms of coverage, eligibility conditions, benefits provided and financing. The findings indicate that in Turkey, the Artisan Solidarity Fund constitutes an adapted model of unemployment insurance for self-employed workers, whereas in Belgium, the protection for the self-employed is designed as a support mechanism that is more limited but can be flexibly expanded during periods of crisis. The study highlights that protecting the self-employed against the risk of unemployment is becoming increasingly important and that social security systems need to be redesigned to adapt to changing forms of work.

Keywords: *Social Security, Unemployment Protection, Artisan Solidarity Fund, Bridging Right.*

1. GİRİŞ

Geleneksel sosyal koruma sistemleri, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen refah devleti modelleri çerçevesinde büyük ölçüde standart istihdam ilişkilerine dayalı olarak şekillenmiştir. Tam zamanlı, uzun süreli ve tek bir işverene bağlı çalışma biçimi üzerine kurulu bu sistemler, işsizlik sigortası gibi temel sosyal güvenlik mekanizmalarının da bu tür istihdam ilişkileri üzerinden tasarlanmasına neden olmuştur. Ancak son yıllarda iş gücü piyasalarında yaşanan dönüşümler, özellikle esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşması ve serbest meslek faaliyetlerinin artması, sosyal koruma sistemlerinin kapsam ve etkinliği açısından önemli tartışmaları gündeme getirmiştir.

Serbest meslek sahipleri, gelirlerinin düzensiz olması, faaliyetlerinin çoğu zaman bireysel risklere daha açık olması ve iş gücü piyasasında farklı bir statüye sahip olmaları nedeniyle sosyal güvenlik sistemlerinde özel bir konuma sahiptir. Geleneksel işsizlik sigortası sistemleri çoğu zaman bu grupları kapsam dışı bırakmakta veya sınırlı koruma sağlamaktadır. Bunun temel nedeni, serbest meslek faaliyetlerinde işsizlik riskinin tanımlanmasının ve ölçülmesinin ücretli çalışmaya göre daha zor olmasıdır. Bu durum, bağımsız çalışanların ekonomik krizler, piyasa daralmaları veya zorlayıcı koşullar karşısında yeterli sosyal korumadan yararlanamamasına yol açabilmektedir.

Son yıllarda özellikle Avrupa ülkelerinde bağımsız çalışanların sosyal güvenlik sistemine entegrasyonu konusunda çeşitli reform girişimleri gündeme gelmiştir. Bu çerçevede bazı ülkeler bağımsız çalışanları doğrudan işsizlik sigortası kapsamına alırken, bazı ülkeler ise serbest meslek sahiplerine özgü alternatif koruma mekanizmaları geliştirmiştir. Bu uygulamalardan biri de Belçika’da uygulanan “bridging right” (geçiş hakkı) sistemidir. Bu sistem, serbest meslek sahiplerinin faaliyetlerini zorunlu olarak sonlandırmaları durumunda geçici gelir desteği ve bazı sosyal güvenlik haklarının devamını sağlayan bir mekanizma olarak tasarlanmıştır.

Türkiye’de ise uzun süre bağımsız çalışanlara işsizlik koruması sağlayacak bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak 2017 yılında 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’na eklenen düzenleme ile “Esnaf Ahilik Sandığı” adı altında bağımsız çalışanlara yönelik bir işsizlik koruması mekanizması oluşturulmuştur. Bu sistem, işsizlik sigortasının temel prensiplerini bağımsız çalışanlara uyarlamayı amaçlayan bir düzenleme olarak dikkat çekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Belçika’da uygulanan geçiş hakkı sistemi ile Türkiye’deki Esnaf Ahilik Sandığı uygulamasını sosyal güvenlik perspektifinden karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Çalışmada öncelikle Türkiye’de işsizlik koruma sistemi ve Esnaf Ahilik Sandığı uygulaması incelenmekte, ardından Belçika’daki işsizlik koruma sistemi ve serbest meslek sahiplerine yönelik geçiş hakkı mekanizması ele alınmaktadır. Son bölümde ise iki sistem kapsam, yararlanma koşulları, sağlanan haklar ve finansman yapısı açısından karşılaştırılarak değerlendirilmekte ve politika önerileri geliştirilmektedir.

2. TÜRKİYE’DE İŞSİZLİK KORUMASI

Türkiye’de işsizlik koruması ilk kez bağımlı çalışanlara yönelik olarak 4447 sayılı Kanunla uygulamaya konmuştur. Bağımsız çalışanlara yönelik işsizlik koruması ise aynı kanuna eklenen ek madde ile düzenlenmiştir.

2.1. Çalışanlara Sağlanan Koruma

Türkiye’de işsizlik sigortasından yararlanabilecek çalışanları esas olarak, sigortalılıkları 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 4. Maddesinin 1. Fıkrasının a bendinde tanımlanmış işçi statüsünde çalışanlar oluşturmaktadır. Söz konusu madde, “*Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar... sigortalı sayılırlar*” şeklinde bir düzenleme yaptığından, işsizlik sigortasının kapsamına bu madde kapsamında sigortalı sayılanlar girmektedir (Güzel ve diğerleri, 2020, s. 714).

İşsizlik sigortası zorunlu bir sigorta koludur. Sigortalıların işsizlik sigortasının sağladığı edimlerden yararlanabilmeleri için; hizmet akitlerinin 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’nun 51. Maddesinde belirtilen hallerden biri nedeniyle sona ermiş olması (sigortalı kendi arzusu ve kusuru dışında işsiz kalmalı), İŞKUR’a süresi içerisinde başvurup yeni bir işte çalışmaya hazır olduklarını kayıt ettirmeleri ve Kanun’un öngördüğü prim ödeme şartlarını sağlıyor olmaları gerekmektedir (Resmi Gazete, 1999, m.51; Subaşı ve Yiğit, 2018, s. 139-140).

Sigortalı işsiz, işsizlik sigortasının sağlamış olduğu ödeme ve hizmetlerden yararlanabilmek için öncelikle hizmet akdinin feshedildiği tarihi izleyen günden itibaren otuz gün içinde Kuruma başvurmak zorundadır. Süresi içerisinde kuruma başvuru yapan sigortalıya; işsizlik ödeneği, işsizlik ödeneği alınan süre boyunca genel sağlık sigortası primlerinin ödenmesi, yeni bir iş bulunması ve aktif istihdam politikaları kapsamında kurs ve programlar düzenlenmesi olmak üzere dört edim sunulmaktadır (Kumaş ve Karadeniz, 2017, s. 203; Resmi Gazete, 1999, Ek m. 6).

Sigortalıya ödenecek günlük işsizlik ödeneği, sigortalının son dört aylık prime esas kazançları üzerinden hesaplanan ortalama günlük brüt kazancının yüzde kırkıdır. Sigortalıya 30 gün için ödenecek işsizlik ödeneğinin miktarı en fazla aylık brüt asgari ücretin yüzde sekseni kadar olmaktadır. Bu limitler dahilinde sigortalının işsizlik ödeneğinden yararlanabilmesi için; hizmet akdi sona ermeden önceki son yüz yirmi gün hizmet akdine tabi olmak ve son üç yıl içinde en az 600 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olması gerekmektedir. Ödeneğin süresi ise son üç yılda kaç gün

işsizlik sigortası prime ödendiğine bağlı olarak değişmektedir. Son üç yılda 600 gün işsizlik sigortası primi ödeyenlere 180 gün, 900 gün prim ödeyenlere 240 gün ve 1080 gün prim ödeyenlere 300 gün işsizlik sigortası ödeneği verilmektedir (Resmi Gazete, 1999, m.50).

2.2. Bağımsız Çalışanlara Sağlanan Koruma

Türkiye’de 2017 yılından önce bağımsız çalışanlara işsizlik koruması sağlayan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. 23 Şubat 2017 tarihli 6824 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bağımlı çalışanların işsizlik sigortasını düzenleyen 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’na eklenen “ek madde 6” ile Türkiye’de ilk kez “Esnaf Ahilik Sandığı” adı altında bağımsız çalışanlara işsizlik koruması sağlanmasına ilişkin yasal düzenleme yapılmıştır.

Bu düzenleme ile 5510 sayılı Kanun’un 4. Maddesinin birinci fıkrasının “b” bendi kapsamında sigortalı sayılan bağımsız çalışanlar, Esnaf Ahilik Sandığı sigortası kapsamında işsizlik korumasına kavuşmuştur. Esnaf Ahilik Sandığı, bağımlı çalışanlara işsizlik koruması sağlayan 4447 sayılı Kanun’a eklenen bir ek madde ile düzenlendiği için, bağımsız çalışanlara sağlanan koruma ve edimler, bağımlı çalışanlara sağlananlarla hemen hemen aynıdır. Ancak bağımsız çalışmanın doğası gereği işsizlik korumasından yararlanabilmenin ön şartları olarak; iflas talebiyle mahkemeye başvurmak ve/veya işyerini kapatmak gerekmektedir (Resmi Gazete, 1999, Ek m.6). Ayrıca bağımsız çalışanların primlerini kendileri ödemeleri nedeniyle, ödenekten yararlanabilmeleri için doksan günden daha fazla ödenmemiş prim borçlarının bulunmamış olması ya da taksitlendirilmiş ve taksitlendirmenin bozulmamış olması gerekmektedir. 5510 sayılı Kanun kapsamında 4/1-b kapsamında sigortalı sayılan bazı bağımsız çalışanlar ise Esnaf Ahilik Sandığı kapsamına alınmamıştır. Bunlar; köy ve mahalle muhtarları, jokeyler, tarımsal faaliyette bulunanlar ve isteğe bağlı sigortalılardır (Kumaş ve Karadeniz, 2017, s. 204). Türkiye’de Esnaf Ahilik Sandığının kurulması ve uygulama esasları yasal olarak düzenlenmiş olsa da yürürlük tarihi sürekli ertelenmiştir. Son olarak 7537 sayılı Kanun ile yürürlük tarihi 01.01.2028 olarak belirlenmiştir.

a. Kapsam

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, Ek 6. Maddesinin dördüncü fıkrasında Esnaf Ahilik Sandığı sigortasından yararlanabilecek olan kişileri belirlemiştir. Anılan hükme göre (Resmi Gazete, 1999, Ek Madde 6);

“5510 sayılı Kanunun 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar Esnaf Ahilik Sandığı kapsamında Esnaf Ahilik Sandığı sigortalısı sayılır.”

Kanun Esnaf Ahilik Sandığı kapsamında sigortalı sayılanlar için 5510 sayılı Kanunun 4/1-b maddesini referans aldığından, bu durumda Sandık kapsamında sigortalı olacakları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Alper, 2018, s. 428; Resmi Gazete, 2006, m.4/1-b). Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir

vergesi mükellefi olanlar; gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar; anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları. Kanun bu kişileri zorunlu sigorta kapsamına almıştır. Bu kişilerden anılan madde kapsamına girenler ve halen faaliyette olanlar yürürlük tarihinde, faaliyetlerine ilgili maddenin yürürlüğe girmesinden sonra başlayacak olanlar ise faaliyete başladıkları tarihten itibaren Esnaf Ahilik Sandığı sigortalısı sayılacaktır (Çiftçi, 2022, s. 84).

Ancak Kanun; 5510 sayılı Kanunun 50. Maddesi kapsamındaki isteğe bağlı sigortalıları, 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun kapsamındaki jokey ve antrenörleri, tarımsal faaliyette bulunanları ve köy ve mahalle muhtarlarını Esnaf Ahilik Sandığı kapsamında sigortalı saymamıştır (Dulay Yangın, 2020, s. 194; Yavuz Selim, 2025, s. 1079).

b. Sağlanan Haklar

Türkiye’de Esnaf Ahilik Sandığı uygulaması işsizlik sigortasının kendi adına bağımsız çalışanlara neredeyse birebir uyarlaması şeklinde düzenlendiğinden sağlanan haklar da işsizlik sigortasından sağlanan haklara benzemektedir. Bu kapsamda Esnaf Ahilik Sandığı bünyesinde sağlanan haklar; Esnaf Ahilik Sandığı ödeneği, 5510 sayılı Kanun gereği ödenecek sigorta primleri, yeni iş bulma hizmeti, aktif iş gücü hizmetleri kapsamında kurs ve programlar düzenlenmesidir (Dinççay, 2020, s. 462-463).

Esnaf Ahilik Sandığı ödeneği: İşsiz kalan sigortalıya sağlanan temel hak, işsiz kalan dönemdeki gelir kaybını telafi etmeyi amaçlayan Esnaf Ahilik Sandığı ödeneğidir. Esnaf Ahilik Sandığı ödeneğinin günlük tutarı, sigortalının son dört aylık ortalama günlük kazancının %40’ıdır. Ancak bu tutara bir üst sınır getirilmiştir. Esnaf Ahilik Sandığı ödeneğinin aylık tutarı, aylık brüt asgari ücretin %80’ini geçemeyecektir. Ödenekten yararlanma süresi ise son üç yıl içerisindeki ödenen prim gün sayısına bağlanmıştır. Buna göre, son üç yıl içerisinde 600 gün faaliyetini sürdüren ve prim ödeyenlere 180 gün, 900 gün faaliyetini sürdüren ve prim ödeyenlere 240 gün, 1080 gün faaliyetini sürdüren ve prim ödeyenlere 300 gün süreyle Esnaf Ahilik Sandığı ödeneği verilmektedir. Ödenek başvuruları izleyen ayın sonuna kadar sonuçlandırılır ve her ayın beşinde aylık olarak ödenir (Resmi Gazete, 1999, Ek md.6/f.11).

5510 sayılı Kanun Gereği Ödenecek Sigorta Primleri: 5510 sayılı Kanun, işsizlik ödeneği, Esnaf Ahilik Sandığı ödeneği ve kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılan kişileri genel sağlık sigortalısı olarak saymaktadır (Resmi Gazete, 2006, md.60/1-e). 61. Maddesinin d bendinde de sigortalıların söz konusu ödeneklerden yararlanmaya başladıkları tarihten itibaren genel sağlık sigortalısı sayılacaklarını ve Türkiye İş Kurumu tarafından ödeneğin bağlandığı tarihten itibaren bir ay içinde Sosyal Güvenlik Kurumu’na bildirileceğini düzenlemiştir.

Yeni İş Bulma, Kurs ve Programlar Düzenleme: Esnaf Ahilik Sandığı kapsamında sunulan hizmetlerden birisi de işsiz kalan bireylerin en kısa zamanda tekrar çalışma hayatına dönmelerini sağlamak amacıyla yeni bir iş bulunmasıdır. Bu kapsamda Kurum,

işsiz kalan sigortalının ikamet ettiği belediye sınırları içerisinde ve mesleğine uygun bir iş bulmakla görevlendirilmiştir. Sigortalının mevcut mesleğinde iş bulma imkanının çok az veya hiç olmaması durumunda mesleki eğitim kurslarıyla yeni bir meslek edinmesi sağlanacak, meslekten ziyade sahip olduğu yeteneklerin yetersizliği nedeniyle iş bulmakta zorlanacak kişilere de Kurum tarafından kurs ve programlar düzenlenerek gerekli nitelikleri kazanması sağlanacaktır (Çiftçi, 2022, s. 128-129).

c. Yararlanma Şartları

Esnaf Ahilik Sandığı sigortasından yararlanmanın şartlarını; sandık sigortalısı olmak, sigortalılığı sona ermek, belirli miktarda prim ödemiş olmak ve İŞKUR'a başvuru yapmak şeklinde sıralamak mümkündür (Çiftçi, 2022, s. 90-107).

4447 sayılı Kanun Ek 6. Maddesinde, jokey ve antrenörler, köy ve mahalle muhtarları ve tarımsal faaliyette bulunanlar hariç olmak üzere, 5510 sayılı Kanun'un 4/1-b maddesi kapsamında hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi nam ve hesabına çalışanları Esnaf Ahilik Sandığı sigortalısı saymıştır. Sigortalının ödeneye hak kazanabilmesi için sigortalılığının, iflas istemiyle mahkemeye başvurulmuş olunması veya iflasa tabi olmayan sigortalılar için işyerini kapatmak suretiyle sona ermiş olması gerekmektedir. Bu durumda; iflasa tabi olmayan gelir vergisi mükelleflerinin sigortalılığı mükellefiyetlerini gerektiren faaliyetlerine son verdikleri tarihte, gelir vergisinden muaf olan esnaf ve sanatkarların sigortalılığı ise esnaf ve sanatkarlar sicilinden kayıtlarının silindiği tarihte sona ermiş olacaktır (Küçük, 2025, s. 834-835).

Esnaf Ahilik Sandığı ödeneğinden yararlanılabilmesi ve yararlanılacak sürenin belirlenebilmesi amacıyla belirli miktarda prim ödeme koşulu aranmaktadır. Buna göre, sigortalılığın sona erdiği tarihten önceki son 120 gün hizmet akdine tabi olan sigortalılardan; son üç yıl içerisinde 600 gün prim ödemiş olanlara 180 gün, 900 gün prim ödemiş olanlara 240 gün, 1080 gün prim ödemiş olanlara 300 gün süreyle Esnaf Ahilik Sandığı ödeneği verilmektedir. Ödenek başvuruları izleyen ayın sonuna kadar sonuçlandırılmakta ve her ayın beşinde aylık olarak ödenmektedir (Cengiz, 2025, s. 72).

Son olarak, sigortalıların Esnaf Ahilik sandığı kapsamında sunulan edimlerden yararlanabilmesi için sigortalılıklarının sona erdiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde İŞKUR'a başvurmaları ve yeni bir işe başlamaya hazır olduklarını kaydettirmeleri gerekmektedir (Çiftçi, 2022, s. 103).

d. Finansmanı

Esnaf Ahilik Sandığı fon esasına göre kurulmuştur. Sandık, İŞKUR yönetim kurulunun almış olduğu kararlarla işletilmekte ve yönetilmektedir. Sandığa ilişkin tüm hizmet ve işlemler için İŞKUR yetkili kılınmış olmakla birlikte primlerin toplanması ve sandığa devredilmesi yetkisi Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmiştir (Metin ve diğerleri, 2022, s. 96).

Esnaf Ahilik Sandığı primi toplam %3 olarak belirlenmiştir. Bu oranın %2'si sigortalı, %1'i devlet payı olarak alınmaktadır. Ancak günlük prim tutarı, prime esas kazanç alt sınırının iki katı üzerinden hesaplanacak tutarı aşamayacaktır. Sosyal Güvenlik Kurumu, tahsil ettiği primleri, gecikme cezalarını ve gecikme zamlarını, her birini ayrı ayrı göstererek izleyen ayın on beşine kadar Esnaf Ahilik Sandığı'na aktaracaktır. Türkiye İş Kurumu da SGK'nın kendisine aktardığı sigortalı primlerini dikkate alarak Devlet payını Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan talep edecek, Bakanlık talep tarihini izleyen on beş gün içerisinde Devlet payını Sandığa aktaracaktır (Özdemir, 2017, s. 276-277).

Sandığın gelirleri; primler, primlerin nemalandırılmasından elde edilecek kazançlar, devlet tarafından sağlanacak katkılar, sigortalılardan alınacak gecikme cezası, gecikme zammı, faiz, diğer gelir ve kazançlar ile bağışlardan oluşmaktadır. Sandığın giderleri ise; sigortalılara ödenen Esnaf Ahilik sandığı ödenekleri, sigortalılar için ödenen Genel Sağlık Sigortası primleri, sandığın hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılan giderler, kira giderleri, hizmet satın alımı, bilgisayar, yazılım ve donanım giderleridir (Güzel ve diğerleri, 2020, s. 745).

3. BELÇİKA'DA İŞSİZLİK KORUMASI

Belçika sosyal güvenlik sistemi, sigorta ve dayanışma ilkelerini temel alan, mesleki statüden yola çıkan bir Bismarck sistemi olarak nitelendirilmektedir. Ancak bazı sosyal riskler için daha evrensel bir koruma hedeflenmekte, Beveridge sistemine yakın bir sosyal güvenlik sistemi geliştirilmesine doğru adımlar atılmaktadır. Dolayısıyla Belçika sosyal güvenlik sistemini, Bismarck'ın prim ödemeye dayalı sosyal sigorta anlayışıyla, Beveridge'nin evrensel olarak yoksulluğu önleme anlayışını bir araya getiren hibrit bir sistem olarak tanımlamak mümkündür (De Becker ve Schoukens, 2023, s. 15).

Sosyal güvenlik kapsamında yer alan çalışanlar, gerekli koşulları sağlamaları halinde işsizlik ödeneğinden yararlanabilmektedir. Serbest meslek sahiplerine yönelik özel bir işsizlik sigortası sistemi ise bulunmamaktadır. Ancak, mücbir sebeple veya ekonomik güçlükler nedeniyle faaliyete son verilmesi durumunda, "geçiş hakkı" olarak adlandırılan bir destek uygulanmaktadır. Bu destek, maddi yardım ve belirli sosyal güvenlik haklarının devamını içermekte olup, işsizlik sigortası kapsamında değerlendirilmemektedir (European Commission, 2025, s. 44).

3.1. Çalışanlara Sağlanan Koruma

Belçika'da işsizlik koruması tüm çalışanları kapsamaktadır. Tam işsizlik korumasına ek olarak geçici işsizlik koruması da bulunmaktadır. Geçici işsizlik koruması; mücbir sebepler, ekonomik zorluklar, kötü hava koşulları vb. nedenlerle çalışma saatleri geçici olarak düşürülen veya askıya alınan çalışanlar tarafından kullanılabilir. Programın kuralları uygulama nedenine ve çalışma şekline göre değişmektedir. Özellikle Covid-19 krizi sırasında geçici işsizlik programları Belçika'da aktif olarak kullanılan bir sosyal koruma mekanizması olmuştur (Detienne, 2022, s. 909-912).

18 ile 65 yaş arasındakiler, belirli bir süre çalışmış olmak şartını sağlıyorsa kendi istekleri dışında işsiz kalmaları durumunda işsizlik ödeneği almaya hak kazanmaktadır. İşsizlik ödeneğinden yararlanılabilmesi için ayrıca; çalışmaya uygun olmak, iş gücü piyasasına girmeye hazır olmak, aktif olarak iş aramak ve kayıtlı olmak gerekmektedir. Başvuru sahipleri, referans dönemde farklı yaş kategorileri için farklılık gösteren sürelerde çalıştığını kanıtlamak zorundadır. Ödeneğin miktarı, işsizlik süresine ve aile durumuna göre farklılık göstermektedir (ONEM, 2025; Van Lancker, 2021, s. 9).

Belçika’da işsizlik ödeneğinden yararlanmanın ön şartı; 65 yaşına ulaşmamış olmak ve Belçika’da ikamet ediyor olmaktır. İşsizlik ödeneğinden yararlanılabilmesi için; yaşa bağlı olarak değişen belirli bir referans döneminde (21 ila 42 ay) asgari çalışma gününü (312 ila 624 gün) tamamlamış olmak gerekmektedir. Ayrıca bireyin kendi isteği dışında işsiz kalmış olması, gelirin olmaması, çalışabilir durumda olması ve istihdama uygun olması gerekmektedir. Bunun dışında ilgili bölgesel istihdam hizmetlerine iş arayan olarak kaydolunması, sunulan eğitimlere katılması ve teklif edilen niteliklerine uygun işi kabul etmesi gerekmektedir. Bireylerin iş gücü piyasasına yeniden katılma çabalarını değerlendirmek üzere bireysel görüşmeler yapılmakta, çabalarının yetersiz görülmesi halinde işsizlik ödeneklerinin askıya alınması söz konusu olabilmektedir. İşsizlik ödeneğinin süresi prensip olarak sınırsız olmakla birlikte, ödenek miktarı önceki çalışma geçmişi ve işsizlik süresine bağlı olarak kademeli olarak azalmaktadır. Ancak, işsizlik ödeneğine ilişkin asgari ödeme tutarları yasal olarak güvence altına alınmış olup, bu tutarların altında bir ödeme yapılmamaktadır. Belirsiz süreli hizmet akdiyle tam zamanlı olarak çalışan işçiler ile diğer istihdam biçimlerinde çalışan ve sosyal güvenlik sisteminin kapsamına giren kişiler, işsizlik sigortası kapsamında zorunlu olarak sigortalıdır. Ancak, kısmi süreli çalışanların işsizlik sigortası kapsamında hak kazanabilmeleri için haftalık çalışma sürelerinin en az 12 saat olması veya tam zamanlı bir çalışanın haftalık çalışma süresinin en az üçte birine karşılık gelmesi gerekmektedir (De Becker ve Schoukens, 2023, s. 15; European Commission, 2025, s. 44; MISSOC, 2025).

İşsizlik ödeneğinden yararlanabilmek için, işsiz kalmadan önce belirli bir referans dönemi içinde asgari gün sayısı kadar çalışmış olma şartı bulunmaktadır. Yarı zamanlı çalışanlarda, gerekli olan çalışma günü sayısı yarıya indirilir fakat referans dönemi altı ay uzatılır. Bu kural, haftalık tam zamanlı çalışma süresinin %50’sinden daha fazla çalışanlar için dezavantaj oluşturmaktadır. İşsizlik ödeneğinden yararlanmanın temel koşulları; çalışanın isteği dışında işsiz kalmış olması, çalışmıyor ve ücret geliri elde etmiyor olması ve iş bulduğunda işbaşı yapabilecek durumda olmasıdır. Ayrıca kişinin iş arayan olarak kaydolması, aktif olarak iş araması ve kendisine teklif edilen niteliğine uygun işler geçerli bir neden olmaksızın reddetmemesi gerekmektedir. Tüm koşullar sağlanırsa, işsiz kişi, çalışma geçmişi ve hane halkı yapısı dikkate alınarak, daha önceki ücret gelirine bağlı olarak hesaplanacak bir işsizlik ödeneği almaya hak kazanır. Ödeneğin hesaplanmasında baz alınan önceki ücret için alt ve üst sınırlar uygulanmaktadır. İşsizlik ödeneği süresiz olarak verilmekle birlikte azalan bir seyir izlemektedir. İşsizlik süresi 48 ayı geçerse, 48 aydan sonra ödenecek işsizlik ödeneğinin hesabında önceki ücrete bağlı olarak hesaplanan

ödenek verilmez, sabit bir ödenek verilir. Son olarak işsizlik ödeneği alınan süre, sosyal güvenlik haklarının kazanılması açısından çalışma süresi olarak da kabul edilmektedir (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 7-8; De Becker ve diğerleri, 2024, s. 17-18).

3.2. Bağımsız Çalışanlara Sağlanan Koruma

Geçtiğimiz yıllar, AB ve üye devletleri için, sosyal güvenlik sistemleri de dahil olmak üzere, önemli bir sınav niteliğinde olmuştur. Covid-19 krizi, Ukrayna savaşı ve enerji krizi gibi zorluklar, AB ve üye devletlerin sosyal koruma sistemlerini güçlendirmek ve bu korumayı belirli atipik çalışma biçimlerine ve serbest meslek sahiplerine genişletmek için ek adımlar atmasını gerektirmiştir. Covid-19 krizi, ulusal sosyal güvenlik sistemlerindeki boşlukları ve bu sistemlerin kapsamı dışında kalan grupların kırılganlığını bir kez daha ortaya koymuştur (Becker ve diğerleri, 2024, s. 98).

Belçika’da serbest meslek sahiplerinin “sosyal statüsü” ile ilgili 38 numaralı Kraliyet Kararnamesi serbest meslek sahibini, mesleki faaliyetlerde bulunan ve bu faaliyetleri nedeniyle bir hizmet akdine bağlı olmayan gerçek kişi olarak tanımlamaktadır. Kraliyet Kararnamesi; aile yardımları, yaşlılık aylığı, dul ve yetim aylıkları, hastalık, maluliyet ve analık halinde sağlanan yardımlar ile “geçiş hakkı” hükümlerini içermektedir. Geçiş hakkı, faaliyetlerini durdurmak zorunda kalan serbest çalışanlara, yasal koşulları sağlamaları halinde bazı sosyal güvenlik yardımlarından yararlanma ve bir süre sosyal güvenlik primlerinden muaf olma hakkı sağlamaktadır (Wouters, 2019, s. 210-211). Bununla birlikte, söz konusu program, yalnızca gelir kaybını telafi etmeye odaklanmayan, aynı zamanda çok katmanlı bir koruma yapısı içermesi nedeniyle klasik anlamda bir işsizlik sigortası olarak değerlendirilmemektedir (Schoukens ve Weber, 2020, s. 8). Belçika’da, serbest çalışanlar sosyal statüleri gereği işsizlik sigortasının kapsamına alınmamıştır. Toplum serbest çalışanları kendi ihtiyaçlarını büyük ölçüde tek başına karşılayabilen kişiler olarak algılamaktadır. Bu bakış açısına göre risk almayı seven kendi adına bağımsız çalışanlar, mesleki faaliyetlerinin olumsuzlukla sonuçlanmasını ve işlerini kaybetmeyi göze alarak tüm sorumluluğu üstlenmektedir (Cieślak ve van Stel, 2024, s. 765; Dumont, 2020, s. 168).

İki işsizlik koruma sistemi arasında yapılan kısa bir karşılaştırma, her iki sistemde de kişisel kapsamın "bağımlı çalışanlar" ve "serbest meslek sahipleri" olarak geniş bir şekilde formüle edildiğini göstermektedir. Ancak daha yakından bakıldığında, özellikle standart olmayan çalışma düzenine sahip kişiler için önemli sınırlamalar göze çarpmaktadır. Haftada 12 saatten az çalışanlar, işsizlik sigortası kapsamına girmemektedir. Benzer şekilde, bazı serbest meslek sahipleri, yan iş olarak serbest meslek sahibi olanlar ve serbest meslek sahibi öğrenciler, sosyal güvenlik primlerini ödemiş olsalar da geçiş haklarından yararlanma hakkına sahip değildirler (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 9; Dumont, 2020, s. 172; Sécurité Sociale Citoyen, 2025; Van Limberghen, 2021, s. 627-628).

a. Kapsam

Belçika yasaları kendi adına bağımsız çalışanların işsizlik riskinden korunması için üç mekanizma sağlamaktadır (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s.8).

İlk olarak, bağımlı çalışan statüsünde en az altı ay çalışmış ve daha sonra serbest meslek faaliyetine başlamış olan çalışanlar, işsizlik sigortası kapsamında çalışan statüsünü yeniden kazanmak amacıyla bağımlı çalışanlar programına geri dönebilirler. Bu hak, serbest meslek faaliyetinin en az altı ay sürmesi şartıyla, serbest meslek faaliyetine başladıktan sonra 15 yıl boyunca kullanılabilir. İşsiz kaldıktan sonra serbest meslek faaliyetine başlayan çalışanlar için de benzer bir mekanizma bulunmaktadır (Dumont, 2020, s. 175).

İkinci koruma mekanizması, dışsal bir olay veya ekonomik zorluklar nedeniyle serbest meslek faaliyetlerini kesmek veya sonlandırmak zorunda kalan serbest meslek sahiplerine geçici gelir ikamesi sağlamayı amaçlayan geçiş hakkıdır (bridging right). Bu program, serbest meslek sahipleri için bir işsizlik programı olarak tanımlanabilir. 1997 yılında uygulamaya konulan bu program, 2022 ve 2023 yıllarındaki iki büyük reform başta olmak üzere birçok kez değişikliğe uğramıştır (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 8).

Üçüncüsü, Covid-19 salgını gibi son dönemde yaşanan krizler sırasında serbest meslek sahipleri için alınan geçici kriz önlemleri, reform için ek bir katalizör görevi görmüştür. Belçika hükümeti, bu krizler sırasında bağımsız çalışanların geçiş hakkından yararlanabilmesini sağlamak amacıyla geçiş hakkı programında kriz dönemlerine özgü geçici değişiklikler yapmıştır. Daha esnek uygunluk koşulları, daha uzun süreli yardımlar, daha gevşek prim ödeme kuralları ve daha cömert yardımlar, serbest meslek sahipleri için geçiş hakkının değerli bir araç olduğunu kanıtlanmış, bağımsız çalışanların acil durumlar nedeniyle kısa süreli zorunlu iş kesintisi veya azalan iş geliri sorunlarını aşmalarına yardımcı olmuş ve orijinal geçiş hakkının yeniden düzenlenmesinde de rol oynamıştır. Geçici önlemler, orijinal geçiş hakkının reformu için bir katalizör olmasının yanı sıra, üçüncü bir yeni koruma mekanizmasının uygulanmasına da yol açmıştır.

Bu çalışma kapsamında geçiş hakkı (bridging right) sistemi detaylı bir şekilde incelenmekte, Covid-19 salgını döneminde uygulanmaya başlanan kriz geçici geçiş hakkı da ayrı bir madde olarak ele alınmaktadır.

b. Sağlanan Haklar

Geçiş hakkı programı, iki temel bileşenden oluşan çift yönlü bir koruma mekanizması sunmaktadır: (i) doğrudan maddi destek ve (ii) belirli sosyal güvenlik haklarının (geçici iş göremezlik ödeneği ve sağlık hizmetleri) garanti altına alınması. Her ne kadar ödenmesi gereken sosyal güvenlik primleri bireyin kazancına bağlı olarak belirlenmekteyse de geçiş hakkı kapsamında sağlanan nakdi yardım, önceki gelir düzeyinden bağımsız olarak ve aile yapısı dikkate alınarak belirlenen sabit oranlı bir ödeme niteliği taşımaktadır. Bu sabit oranlı yardım, tam bir çalışma hayatı için öngörülen asgari emeklilik aylığı düzeyine eşit olacak şekilde düzenlenmiş olup, programın gelir ikame işlevini belirli bir taban düzeyde güvence altına almayı amaçladığını göstermektedir (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 12).

Geçiş hakkı yardımlarının süresi bakımından, temel geçiş hakkı ile ek geçiş hakkı arasında açık bir ayırım yapılmaktadır. Temel geçiş hakkı, serbest meslek faaliyetinin süresinden bağımsız olarak, daha önce belirtilen asgari eşiklerin sağlanması koşuluyla, serbest meslek sahibinin tüm mesleki kariyeri boyunca toplam 12 aylık nakit yardım ve dört çeyrek (4x3 ay) süreyle garanti altına alınmış sosyal koruma hakkını kapsamaktadır. Bu çerçevede, serbest meslek sahibi, temel geçiş hakkı kapsamındaki yardımları ne zaman talep edeceğine ilişkin esnekliğe sahiptir. Söz konusu 12 aylık yardım süresi, tek seferde kullanılmak zorunda olmayıp, farklı zaman dilimlerine yayılarak ve farklı geçiş hakkı doğuran olaylar kapsamında kademeli biçimde değerlendirilebilmektedir. Bu durum, sistemin bireylerin değişen risk ve ihtiyaçlarına uyum sağlayacak şekilde tasarlandığını göstermektedir (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 12).

Temel geçiş hakkının tüketilmesinin ardından, ek geçiş hakkı devreye girmektedir. Ek geçiş yardımının süresi ve kapsamı, serbest meslek sahibinin kariyer uzunluğuna bağlı olarak belirlenmekte olup, bu süre, emeklilik haklarının kazanıldığı çeyrekler esas alınarak hesaplanmaktadır. Her durumda, en az üç aylık nakit yardım ile bir çeyreklik garantili sosyal koruma hakkı sağlanmaktadır. Bununla birlikte, emeklilik haklarının kazanıldığı 12. çeyrekten (üçüncü yıl) itibaren, söz konusu üç aylık süre, kazanılan her ek yıl için bir ay artırılmaktadır. Ek geçiş hakkına ilişkin yardımlar, her bir yeni hak doğuran olay bakımından en fazla on iki ay ile sınırlıdır. Ayrıca, temel geçiş hakkından farklı olarak, ek geçiş hakkı kapsamındaki yardımların farklı zaman dilimlerine yayılması ya da farklı olaylar için bölünerek kullanılması mümkün değildir. Bu yönüyle ek geçiş hakkı, daha sınırlı ve belirli koşullara bağlı bir tamamlayıcı koruma mekanizması niteliği taşımaktadır (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 12).

Yeni mevzuat, geçiş hakkına ilişkin süre düzenlemelerinde belirli iyileştirmeler sağlamış olmakla birlikte, çalışanlara yönelik işsizlik yardımlarının süresiz niteliği ile karşılaştırıldığında önemli bir uyumsuzluğun varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Bu bağlamda, serbest meslek sahiplerine sağlanan sosyal koruma düzeyinin, çalışan statüsündeki bireylere sunulan koruma ile karşılaştırılabilir bir seviyeye henüz ulaşmadığı değerlendirilebilir (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 12).

Son olarak, emeklilik haklarının kazanılması bakımından da çalışanlar ile serbest meslek sahipleri arasında belirgin bir farklılık bulunmaktadır. Çalışanlar açısından işsizlik yardımı alınan süreler, emeklilik haklarının kazanılmasında dikkate alınırken; serbest meslek sahiplerinin geçiş hakkı kapsamında yararlandıkları süreler için benzer bir uygulama söz konusu değildir. Bu durum, serbest meslek sahiplerinin emeklilik sistemi içerisindeki koruma düzeyini doğrudan etkilemektedir. Nitekim, özellikle Aralık 2022 reformu ile geçiş hakkı yardımlarının süresinin uzatılmış olması, bu farklılığın emeklilik hakları üzerindeki etkisini daha da belirgin hale getirmiştir (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 13; Detienne, 2022, s. 916; Dumont, 2020, s. 173; Van Limberghen, 2021, s. 173).

c. Yararlanma Şartları

Geçiş hakkı, bu hakkı doğuran olayın gerçekleştiği çeyreğin hemen öncesinde, bireyin serbest meslek sahibi olarak en az dört çeyrek süreyle asgari sigortalılık koşulunu sağlamış olması halinde tanınmaktadır. Bunun yanı sıra, sosyal güvenlik primlerinin ödenmesi yükümlülüğü de söz konusudur. Bu çerçevede, ilgili primlerin, geçiş hakkını doğuran olayın gerçekleştiği çeyrekte önceki on altı çeyreklik dönem içerisinde en az dört çeyrekte fiilen ödenmiş olması gerekmektedir. Çalışan statüsüne ilişkin düzenlemelerle karşılaştırıldığında, hak kazanma süreleri bakımından belirgin farklılıklar dikkat çekmektedir. Öncelikle, çalışanlar açısından öngörülen hak kazanma süresinin, serbest meslek sahiplerine kıyasla daha uzun olduğu görülmektedir. Ayrıca, serbest meslek faaliyetlerine geçmeden önce çalışan statüsünde bulunan bireyler, belirli koşullar altında önceki çalışan statülerine yeniden dönebilme imkânına sahiptir. Buna karşılık, serbest meslekten çalışan statüsüne geçen bireyler için benzer bir geri dönüş olanağı tanınmamaktadır. Bu asimetrik yapı, farklı sosyal güvenlik rejimleri arasında sık geçiş yapan bireylerin korunmasını zayıflatabilmektedir. Nitekim bu kişiler, çalışanlara özgü hak kazanma sürelerini tamamlayamadıkları durumlarda, geçiş hakkına bağlı yardımlardan yararlanamamaktadır (Van Limberghen, 2022, s. 273).

İlk erişim kriteri, serbest meslek sahibinin faaliyetini kendi iradesi ve kontrolü dışında gelişen nedenlerle kesintiye uğratmak veya tamamen sonlandırmak zorunda kaldığı durumlara ilişkindir. Bu kapsamda, Kraliyet Kararnamesi'nde söz konusu kriterlere uygun olabilecek çeşitli durumlar ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Doğal afetler, yangın, sakatlık veya sağlık sorunları (örneğin alerji), üçüncü bir ekonomik aktörün kararı ya da ekonomik sonuç doğuran beklenmedik olaylar ile iflas gibi durumlar, bu çerçevede değerlendirilen başlıca örnekler arasında yer almaktadır (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 10-11).

İkinci erişim kriteri, serbest meslek sahibinin ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalması ve bu nedenle faaliyetini kendi iradesiyle sonlandırmaya karar vermesi durumunu kapsamaktadır. Bununla birlikte, ilk erişim kriterinde olduğu gibi, bu durumda da belirli sınırlamalar söz konusudur. Geçiş hakkına dayalı yardımlar, yalnızca Kraliyet Kararnamesi'nde ayrıntılı biçimde tanımlanan ekonomik güçlükler nedeniyle faaliyetin resmî olarak durdurulması halinde sağlanmaktadır. Bu kapsamda, serbest meslek sahibinin garantili asgari geçim yardımı alması, son on iki ay içinde sosyal güvenlik katkı payı muafiyeti için başvuruda bulunmuş ve bu başvurunun tamamen veya kısmen kabul edilmiş olması ya da gelirinin sosyal güvenlik katkı payı için öngörülen asgari eşik değerin altında kalması gibi koşullar belirleyici niteliktedir (Van Limberghen, 2022, s. 271).

Bu koşullara ek olarak, serbest meslek sahibinin Belçika'da ikamet etmesi ve geçici yardımlardan yararlanabilmesi için faaliyetinin en az yedi gün kesintisiz olarak durması gerekmektedir. Her ne kadar söz konusu mali destek esas itibarıyla aylık bir ödenek şeklinde düzenlenmiş olsa da, serbest meslek faaliyetinin ardışık yedi gün boyunca kesintiye uğraması halinde, aylık ödeneğin %25'ine karşılık gelen haftalık ödeneklerin talep edilebilmesi de mümkündür (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 11).

Son olarak, çalışan statüsünden farklı olarak, serbest meslek sahiplerinin geçici hak kapsamındaki yardımlardan yararlanabilmeleri için “işe hazır olma” koşulunu sağlamaları gerekmemektedir. Bu durum, söz konusu kişilerin iş arama programlarına katılma ya da kendilerine sunulan uygun iş tekliflerini kabul etme yönünde bir yükümlülüklerinin bulunmadığı anlamına gelmektedir. Geçici hak düzenlemesinin yeniden yapılandırılmasıyla birlikte sağlanan koruma düzeyinin artmış olması dikkate alındığında, bu yardımların aktif iş arama yükümlülüğü ya da serbest meslek faaliyetinin yeniden sürdürülebileceğine ilişkin bir kanıt sunma şartı ile ilişkilendirilmesi gerektiği ileri sürülebilir. Bununla birlikte, geçiş hakkının sınırlı bir süre için tanınmasına karşılık, çalışanlara yönelik işsizlik yardımlarının süresiz nitelik taşıması göz önünde bulundurulduğunda, aktif iş arama şartının öngörülmemesi de politika tercihi açısından makul bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 11-12).

d. Finansmanı

Geçiş hakkı, serbest meslek sahiplerinden tahsil edilen sosyal güvenlik primleri ile kamu kaynaklarının birlikte kullanılması suretiyle finanse edilmekte olup, zaman içerisinde devlet katkısının ağırlığının arttığı gözlemlenmektedir. Serbest meslek sahiplerine yönelik sosyal güvenlik sisteminde, çalışan rejiminden farklı olarak, her bir sosyal risk için ayrı primler öngörülmemekte; bunun yerine, bütüncül bir finansman yaklaşımı benimsenerek, tek bir katkı mekanizması aracılığıyla genel sosyal güvenlik sistemi içerisinde değerlendirme yapılmaktadır. Bu çerçevede, serbest meslek faaliyetinden elde edilen net mesleki gelir üzerinden azalan oranlı ve belirli bir üst sınırla sınırlandırılmış katkı payı uygulanmaktadır. Öte yandan, serbest meslek faaliyetini ana mesleği olarak sürdürenler bakımından asgari katkı payı yükümlülüğü söz konusudur. Buna göre, fiili gelirin belirlenen asgari eşik değerinin altında kalması durumunda dahi, serbest meslek sahipleri sosyal güvenlik primlerini ödemekle yükümlü olmaya devam etmektedir (Weber ve Schoukens, 2024, s. 228).

Belçika’da yeni serbest meslek sahipleri bakımından ilk üç yıl için daha düşük bir gelir düzeyi esas alınmakta ve bu dönemde primler, asgari gelir eşiği üzerinden hesaplanan sabit oranlı bir katkı payı şeklinde tahsil edilmektedir. Bu kapsamda, ilk çeyrek (3 ay) için bir defaya mahsus olmak üzere indirim uygulanabilmekte; ayrıca ilk kez iş kuranlar açısından ilk dört çeyrekte (4x3 ay) daha yüksek oranlı bir indirim imkânı tanınmaktadır. Üç yıllık sürenin sonunda ise prim düzeyi, bireyin gerçek net mesleki gelirine göre yeniden belirlenmekte ve önceki dönemde oluşan prim farkının telafi edilmesi gerekmektedir. Öte yandan, serbest meslek sahiplerine yönelik sosyal sigorta programlarının etkinliği açısından uygulamada basitlik ve düşük idari yük büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, katkı paylarının tahsili belirli bir programa özgü ayrı bir süreç olarak kurgulanmamakta; aksine, zorunlu işsizlik sigortası katkı payları da dâhil olmak üzere sağlık ve emeklilik gibi diğer sosyal sigorta kollarıyla birlikte bütüncül bir yapı içerisinde yönetilmektedir (Weber ve Schoukens, 2024, s. 229-230).

Devlet finansmanının giderek artan ağırlığı, sistemin uzun vadeli mali sürdürülebilirliği açısından çeşitli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Nitekim, kriz geçiş hakkı programı da dâhil olmak üzere daha kapsamlı ve cömert bir sosyal koruma sağlanmasına rağmen, katkı payı oranlarının %22'den %20,5'e düşürülmüş olması bu tartışmaları daha da belirgin hale getirmiştir (Dumont, 2020, s. 178; Vleminckx, 2019, s. 414). Son dönemde gerçekleştirilen düzenlemeler ve serbest meslek sahiplerine yönelik sosyal korumayı kademeli olarak genişleten diğer politika adımları, bu grubun sosyal güvenlik sisteminin finansman yapısına ilişkin daha kapsamlı bir değerlendirme ihtiyacını gündeme taşımıştır. Bununla birlikte, mevcut tartışmalara ve ilgili kurumların olumsuz görüşlerine rağmen, kısa vadede kapsamlı bir reformun hayata geçirilmesinin olası görünmediği ifade edilebilir (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 14-15).

e. Kriz Geçiş Hakkı Programı

Çeşitli sosyo-ekonomik krizler sürecinde, geçiş hakkı kapsamındaki geçici destek mekanizmasının krizlere özgü ihtiyaçlara yanıt verecek şekilde genişletildiği ve yaygın biçimde uygulandığı görülmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda, Belçika yasama organı Mayıs 2023'te, serbest meslek sahipleri için acil durumlarda devreye girecek daha kalıcı bir kriz güvenlik ağı oluşturmuştur. Söz konusu düzenleme, mevzuatta “sosyal veya sosyo-ekonomik acil durumlar” olarak tanımlanan koşullar altında geçici mali destek sağlanmasını öngörmektedir. Bu kapsamda bir acil durum, (i) belirli bir sektörle sınırlı olmayan ve ulusal sınırları aşan nitelikteki olaylar ve/veya (ii) ulusal, bölgesel ya da yerel düzeyde toplumu çok boyutlu biçimde etkileyen gelişmeler söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Yasama organı, gelecekte karşılaşılabilecek krizlere etkin ve esnek bir şekilde müdahale edebilmek amacıyla acil durum tanımını bilinçli olarak geniş tutmuştur. Kriz geçiş hakkının yürürlüğe konulabilmesi için, ilgili acil durumun bir Kraliyet Kararnamesi ile resmî olarak ilan edilmesi gerekmektedir. Bu kararnamede; (a) olayın neden sosyal veya sosyo-ekonomik acil durum olarak değerlendirildiğine ilişkin gerekçeler, (b) bölgesel veya sektörel sınırlamalar çerçevesinde yararlanıcı grupların kapsamı, (c) serbest meslek sahiplerine ilişkin özel koşullar (örneğin kamu otoritelerince getirilen kısıtlamalar nedeniyle faaliyetin zorunlu olarak durdurulması veya sınırlandırılması) ya da ilan edilen acil durum sonucunda iş gelirlerinde en az %30 oranında azalma meydana gelmesi, (d) başvuru sahibinin söz konusu acil durumdan etkilendiğini kanıtlama usulleri ve (e) kriz geçiş hakkının süresi açıkça düzenlenmektedir. Bu yönüyle söz konusu mekanizma, kriz dönemlerinde serbest meslek sahiplerine yönelik hedefli ve koşullu bir sosyal koruma aracı olarak kurumsallaştırılmıştır (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s. 13-14).

Kriz geçiş hakkına ilişkin hak kazanma süresi, genel geçici yardım programına büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, temel farklılık, yasama organının Kraliyet Kararnamesi aracılığıyla bu kurallardan sapma yetkisine sahip olmasıdır. Bu kapsamda, uygulama alanının genişletilmesi veya daraltılması, yardım miktarının yeniden belirlenmesi gibi esneklikler söz konusu olabilmektedir. Kriz geçici yardım hakkı, kural olarak klasik geçici yardım kapsamında öngörülen sabit tutarlı ödeme ile aynı düzeyde belirlenmekle birlikte, bu noktada da istisnai düzenlemeler yapılabilmesi mümkündür. Öte

yandan, kriz geçici yardım hakkının süresi en fazla üç ay ile sınırlandırılmıştır. Ancak bu süre yenilenebilir niteliktedir; dolayısıyla, acil durumun devam etmesi halinde, her üç aylık dönemin sonunda söz konusu yardımın yeniden, en fazla üç aylık sürelerle uzatılmasına karar verilebilmektedir. Bu yönüyle kriz geçici yardım hakkı, süre bakımından sınırlı ancak koşullara bağlı olarak uzatılabilir bir sosyal koruma mekanizması olarak tasarlanmıştır (De Becker ve Bruynseraede, 2024, s.14).

4. BULGULAR

Bu çalışmada Belçika'daki "bridging right" (geçiş hakkı) sistemi ile Türkiye'deki Esnaf Ahilik Sandığı uygulaması; kapsam, yararlanma koşulları, sağlanan haklar ve finansman boyutları itibarıyla karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Her iki ülkede de işsizlik koruması sistemlerinin temel olarak çalışanlar ve bağımsız çalışanlar ayrımı üzerine kurulduğu görülmektedir. Türkiye'de Esnaf Ahilik Sandığı, 5510 sayılı Kanun'un 4/1-b kapsamında yer alan bağımsız çalışanları geniş ölçüde kapsarken, bazı grupların (tarımsal faaliyetle uğraşanlar, muhtarlar, jokeyler vb.) kapsam dışında bırakıldığı tespit edilmiştir. Belçika'da ise serbest meslek sahipleri doğrudan işsizlik sigortası kapsamına alınmamış, geçiş hakkı olarak adlandırılan alternatif bir mekanizma geliştirilmiştir. Bununla birlikte, yan faaliyet olarak çalışan serbest meslek sahipleri ve bazı özel grupların bu sistemden yararlanamadığı görülmektedir.

Türkiye'de Esnaf Ahilik Sandığı'ndan yararlanabilmek için işyerinin kapatılması veya iflas gibi kesin bir faaliyetin sona ermesi şartı aranırken, belirli bir prim ödeme süresi ve İŞKUR'a başvuru zorunluluğu bulunmaktadır. Belçika'da ise geçiş hakkından yararlanabilmek için faaliyet kesintisinin her zaman kalıcı olması gerekmekte, ekonomik zorluklar veya dışsal şoklar nedeniyle geçici kesintiler de yeterli olabilmektedir. Ayrıca Belçika sisteminde aktif iş arama şartının bulunmaması dikkat çekici bir farklılık olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de Esnaf Ahilik Sandığı kapsamında sağlanan hakların, çalışanlara yönelik işsizlik sigortası ile büyük ölçüde benzer olduğu görülmektedir. Bu kapsamda gelir desteği, sağlık sigortası primlerinin ödenmesi ve aktif iş gücü politikaları önemli bileşenlerdir. Belçika'da ise geçiş hakkı kapsamında sağlanan nakdi yardım sabit oranlı olup önceki gelire bağlı değildir. Ayrıca sağlanan destek süresi sınırlıdır ve çalışanlara tanınan süresiz işsizlik ödeneği ile kıyaslandığında daha düşük bir koruma düzeyi sunmaktadır.

Türkiye'de Esnaf Ahilik Sandığı, prim esasına dayalı bir fon sistemi olarak tasarlanmış olup finansman; sigortalı katkısı (%2) ve devlet katkısı (%1) üzerinden sağlanmaktadır. Belçika'da ise serbest meslek sahiplerinin sosyal güvenlik sistemi bütüncül bir katkı payı oranı yapısına dayanmakta ve finansmanda devlet katkısının giderek arttığı görülmektedir. Bu durum, sistemin sürdürülebilirliği açısından tartışmalara yol açmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada elde edilen bulgular, serbest meslek sahiplerine yönelik işsizlik koruma mekanizmalarının ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinin yapısal özelliklerine bağlı olarak farklılaştığını ortaya koymaktadır. Türkiye’de Esnaf Ahilik Sandığı’nın, klasik işsizlik sigortası modelinin bağımsız çalışanlara uyarlanmış bir versiyonu olduğu görülmektedir. Bu yönüyle sistem, kapsamlı bir koruma sağlamayı hedeflemekte ve çalışanlarla benzer haklar sunmaktadır. Ancak bağımsız çalışmanın doğası gereği işsizlik riskinin tanımlanmasının güç olması, sistemin etkinliğini sınırlayabilecek bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Belçika’da ise serbest meslek sahiplerine yönelik koruma, işsizlik sigortasından ayrı bir mekanizma olarak tasarlanmıştır. Geçiş hakkı sistemi, özellikle kriz dönemlerinde esnek biçimde genişletilebilmesi açısından önemli bir avantaj sunmaktadır. Nitekim Covid-19 sürecinde bu mekanizmanın etkin bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, sağlanan yardımların sınırlı süreli olması ve çalışanlara kıyasla daha düşük koruma düzeyi sunması, sistemin zayıf yönleri arasında yer almaktadır.

İki sistem arasındaki farklılıkların temel nedenleri, ülkelerin sosyal güvenlik rejimleri ve refah devleti anlayışları ile yakından ilişkilidir. Türkiye’de daha bütünlüklü ve sigorta temelli bir yaklaşım benimsenirken, Belçika’da daha esnek ve tamamlayıcı mekanizmaların tercih edildiği görülmektedir. Bu bağlamda, her iki sistemin de kendi kurumsal ve tarihsel arka planları doğrultusunda şekillendiği söylenebilir.

Serbest meslek sahiplerinin işsizlik riskine karşı korunması, modern iş gücü piyasalarının dönüşümüyle birlikte giderek daha kritik hale gelmektedir. Türkiye modeli, kapsamlı bir koruma sunmasına rağmen daha katı koşullara sahip bir yapı sergilerken; Belçika modeli daha esnek bir yapı sunmakta ancak sağladığı koruma düzeyi sınırlı kalmaktadır. Bunun yanında, her iki sistemde de belirli grupların kapsam dışında kalması, sosyal güvenlik sistemlerinin kapsayıcılığı açısından önemli bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, iki ülkenin yasal düzenlemeleri ve mevcut literatür üzerinden yapılan karşılaştırmalı analiz ile sınırlıdır. Ampirik verilerin kullanılmamış olması ve uygulamadaki etkinliğin ölçülememesi, çalışmanın temel sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Bu nedenle elde edilen sonuçlar, daha çok kuramsal ve hukuki çerçeve üzerinden değerlendirilmiştir.

Gelecek araştırmalarda, serbest meslek sahiplerinin işsizlik koruma sistemlerinden fiili yararlanma düzeylerini (Türkiye’de henüz fiili uygulama yoktur) ortaya koyan ampirik çalışmaların yapılması önem taşımaktadır. Ayrıca farklı ülkelerdeki uygulamaların karşılaştırmaya dahil edilmesiyle analizlerin derinleştirilmesi mümkün olacaktır.

Politika önerileri açısından değerlendirildiğinde, Türkiye’de Esnaf Ahilik Sandığı’nın kapsadığı grupların genişletilmesi ve özellikle tarım sektörü gibi kapsam dışında kalan kesimlerin sisteme dahil edilmesi ve 01.01.2028’e ertelenen yürürlük tarihinin daha fazla ertelenmeden bir an evvel uygulamaya geçilmesi gerekmektedir. Belçika’da ise geçiş hakkı sisteminin süresi ve kapsamının artırılması, çalışanlarla serbest meslek sahipleri arasındaki

koruma farkının azaltılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca her iki ülkede de kriz dönemlerine özgü esnek mekanizmaların kalıcı hale getirilmesi değerlendirilmelidir. Son olarak, sosyal güvenlik sistemlerinin değişen çalışma biçimlerine uyum sağlayacak şekilde daha kapsayıcı ve hibrit modeller doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Alper, Y. (2018). Sosyal Sigortalar Hukuku. Dora Yayıncılık.
- Becker, E. D., Schoukens, P., & Weber, E. (2024). Exploring unemployment insurance for the self-employed and platform workers: How to navigate difficult waters? A comparative, conceptual and European perspective. *European Journal of Social Security*, 26(2), 97–108.
- Cengiz, S. (2025). Esnaf Ahilik Sandığı Sigortası. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Researches*, 11(55).
- Cieślak, J., & van Stel, A. (2024). Solo self-employment—Key policy challenges. *Journal of Economic Surveys*, 38(3), 759–792.
- Çiftçi, S. (2022). İşsizlik Sigortası Kanunu Ek Madde 6 Kapsamında Esnaf Ahilik Sandığı Sigortası Marmara Üniversitesi].
- De Becker, E., & Bruynseraede, C. (2024). Unemployment protection for self-employed and platform workers in Belgium. *European Journal of Social Security*, 26(2), 123–139.
- De Becker, E., & Schoukens, P. (2023). Atypisch werk, werken in armoede & sociale zekerheid: Noodzaak (of kans) om de fundamente van het Belgische sociaalezekerheidsstelsel te herdenken. *Tijdschrift voor Sociaal Recht*, 1(1), 3–52.
- De Becker, E., Seo, H., Pulignano, V., & Schoukens, P. (2024). Mapping social protection coverage for platform workers: A comparative analysis of Belgium, Italy and the Netherlands. *European Journal of Social Security*, 26(1), 3–26.
- Detienne, Q. (2022). La sécurité sociale, arme de soutien massif en période de pandémie. *Analyse de mesures phares adoptées pendant la crise*.
- Diñçay, İ. H. (2020). Farklı Ülke Uygulamaları Işığında Türkiye'de İşsizlik Sigortasının Uygulama Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 9(25), 440–469.
- Dulay Yangın, D. (2020). 4447 Sayılı Kanun'un Esnaf Ahilik Sandığı'na İlişkin Hükümleri ve Değerlendirilmesi. *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 17(65), 189–210.

- Dumont, D. (2020). Quelle couverture sociale pour les indépendants au ‘chômage’. *Journal des Tribunaux de Travail*, 9, 168–179.
- European Commission. (2025). Your Social Security Rights in Belgium. In.
- Güzel, A., Okur, A. R., & Caniklioglu, N. (2020). Sosyal Güvenlik Hukuku. Beta Yayıncılık.
- Kumaş, H., & Karadeniz, O. (2017). Türkiye'de İşsizlik Sigortası Ödeneği'nden Yararlanan İşsiz Sayısının Düşük Olma Nedenleri: AB Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Sosyoekonomi*, 25(33), 195.
- Küçük, D. (2025). Bağımsız Çalışanlar İçin İşsizlik Sigortası. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 816–845.
- Metin, T., Baylan, M., & Günelan, M. (2022). Esnafın Ahilik Sandığı Uygulamasına Karşı Tutumları: Kahramanmaraş Örneği. *Journal Of Economics And Research*, 3(1), 38–54.
- MISSOC. (2025). Comparative Tables.
- ONEM. (2025). Office National de l'emploi. <https://www.onem.be>
- Özdemir, C. S. (2017). Esnaf Ahilik sandığı veya Esnaf İşsizlik Sigortası Neler Getiriyor? *Mali Çözüm Dergisi*, 27, 275–278.
- Resmi Gazete. (1999). İşsizlik Sigortası Kanunu.
- Resmi Gazete. (2006). Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. Retrieved 3 Aralık from <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5510&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Schoukens, P., & Weber, E. (2020). Unemployment insurance for the self-employed: a way forward post-corona.
- Sécurité Sociale Citoyen. (2025). Indépendants en difficulté. Retrieved 25.10.2025 from <https://www.socialsecurity.be/citizen/fr>
- Subaşı, İ., & Yiğit, Y. (2018). İş Sözleşmesinin Sona Erme Nedeninin İşsizlik Sigortasından Yararlanma Hakkına Etkisi ve Uygulamadan Doğan Sorunlar. *İş ve Hayat*, 4(8), 135–165.
- Van Lancker, A. (2021). Country chapter Belgium. Social Protection of Non-standard Workers and the Self-employed during the Pandemic. Country chapters: Belgium, France, Ireland, Italy, Lithuania, Portugal, Romania, Sweden. Brussels, ETUI, 7–22.
- Van Limberghen, G. (2021). Zelfstandigen in bijberoep: op de schop ermee! In *Liber amicorum Wilfried Rauws. Werk opgedragen aan een onvolprezen jurist* (pp. 621–632). Intersentia.
- Van Limberghen, G. (2022). Overbruggingsrecht: what should be (in) the name? In *Liber amicorum Danny Pieters: Durven out fo the box denken* (pp. 268–276). Borgerhoff & Lamberigts.
- Vlemminckx, K. (2019). De (r) evolutie van sociale zekerheid: Van 1944 tot nu. *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 3, 395–422.
- Weber, E., & Schoukens, P. (2024). Unemployment insurance for the self-employed: A conceptual way forward. *European Journal of Social Security*, 26(2), 214–250.
- Wouters, M. (2019). The classification of employment relationships in Belgium. *European Labour Law Journal*, 10(3), 198–218. <https://doi.org/10.1177/2031952519864196>
- Yavuz Selim, K. (2025). Refah Rejimlerinde Bağımsız Çalışanların İşsizlik Sigortası: Türkiye Örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 60(1), 1071–1084.